

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.56>

УДК 336.13

*П. В. Логвінов,
к. е. н., Начальник управління економічного розвитку міста,
Ужгородська міська рада
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9855-0315>*

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД

*P. Logvinov,
PhD in Economics, Head of the Department of Economic Development,
Uzhhorod City Council*

USING THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES TO STRENGTHEN THE FINANCIAL CAPACITY OF COMMUNITIES

Стаття присвячена актуальним питанням економічного розвитку територіальних громад. Метою статті є аналіз міжнародного досвіду зміцнення фінансової спроможності громад та визначення можливості його використання в Україні. Методологічною основою дослідження стали науково-емпіричні методи збору й порівняння інформації. Визначено, що для зміцнення фінансових можливостей місцевих громад важливо залучати досвід країн ЄС. В ЄС політика згуртованості є основною інвестиційною політикою, тоді як в Україні регіональна політика є імпліцитною, тобто

вбудованою в усі системи галузевої політики, а тому залежить від них. З порівняльно-правового погляду українська та польська моделі місцевого самоврядування є майже ідентичними. В основі обох лежить принцип поєднання централізації й децентралізації, а в основі територіальної організації влади – система місцевого самоврядування. Крім того, адміністративно-територіальний устрій України та Польщі є трирівневим. В Україні це населені пункти (села, селища і міста), а в Польщі – гміни – особливі територіальні одиниці, що складаються з кількох населених пунктів і території між ними. Через місцеву політику увага тривалий час зосереджувалася на концентрованому державному фінансуванні, а не на потенціалі його розвитку через специфіку та проблеми регіону. Місцева автономія ґрунтується на усвідомленні територіальними громадами своїх спільних інтересів, які можуть відрізнятися від інтересів інших територіальних громад або держави. Ця основа відіграє важливу роль у покращенні фінансових можливостей громад. Реформи державної децентралізації та зміцнення інституційної, економічної й фінансової спроможності територіальних громад як низових адміністрацій негативно вплинули на ресурсний потенціал регіонів, зменшивши можливості регіональної влади впливати на інтеграцію та розвиток фінансової сфери.

This article is devoted to topical issues of economic development of municipalities. Assessment of the financial capacity of municipalities is necessary to determine the level of potential and ability of hromadas to provide high-quality public services to their residents and serve the interests of residents in their own living space. The purpose of the article is to analyze the international experience of strengthening the financial capacity of hromadas and determine the possibility of using this experience in Ukraine. Scientific and empirical methods of collecting and comparing information became the methodological basis of the research. It should be noted that in order to strengthen the financial capabilities of municipalities, it is important to draw on the experience of EU countries in this

matter. In the EU, cohesion policy is the main investment policy, while in Ukraine, regional policy is implicit, that is, embedded in all systems of sectoral policy and therefore depends on them. From a comparative legal point of view, the Ukrainian and Polish models of local self-government are almost identical. Both are based on the principle of combining centralization and decentralization, and the system of local self-government is the basis of the territorial organization of power. In addition, the administrative and territorial system of Ukraine and Poland is three-level. In Ukraine, these are settlements (villages, towns and cities), and in Poland - communes - special territorial units consisting of several settlements and the territory between them. Due to local politics, attention for a long time focused on concentrated state funding, and not on the potential of its development due to the specificity and problems of the region. Local autonomy is based on municipalities awareness of their common interests, which may differ from the interests of other municipalities or the state. This basis plays an important role in improving the financial capabilities of municipalities. Reforms of state decentralization and strengthening of the institutional, economic and financial capacity of hromadas as grassroots administrations negatively affected the resource potential of regions, reducing the ability of regional authorities to influence the integration and development of the financial sphere.

Ключові слова: економіка, територіальні громади, місцеві фінанси, фінансова спроможність, місцеве самоврядування.

Keywords: decentralization, municipalities, local finances, financial capacity, local self-government.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Збільшуючи свою фінансову спроможність через використання різноманітних фінансових ресурсів, муніципалітети мають реальну можливість належним чином

використовувати свої компетенції й делеговані їм повноваження та розв'язувати проблеми соціально-економічного розвитку своїх регіонів.

Нагальною проблемою сучасного розвитку української економіки є втрата виробничого потенціалу й робочої сили. Децентралізація повноважень та створення спроможних територіальних громад потребують якісного покращення кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. Окрім нових податкових надходжень, муніципалітети отримали доступ до потужних державних інвестиційних ресурсів, що вимагає від посадових осіб місцевого самоврядування нових навичок, знань та принципово вищого рівня компетентності у сфері довгострокового планування й проектування регіонального та місцевого розвитку.

Оцінка фінансової спроможності територіальних громад необхідна для визначення рівня потенціалу й спроможності громад надавати якісні публічні послуги своїм мешканцям та обслуговувати їх інтереси на власному життєвому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику фінансової спроможності громад досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема Р. Берд [11], В. Оутс [13], І. Дедушев [3], І. Івасюк [4], М. Мигун [6], О. Орел [8] та інші. Так, А. Буряченко, Б. Стеценко, К. Захожай., С. Прісняк [1] та П. Логвінов [2] зазначають, що у 2022–2023 рр. постало питання про фінансову спроможність України фінансувати не тільки оборонні статті державного бюджету, але й на мінімально можливому рівні спрямовувати ресурси на інші галузі.

Т. Канєва та М. Карпенко [5] указують на важливість ролі децентралізації, спрямованої на підвищення якості державного управління та створення фінансово спроможних громад. Процес децентралізації передбачає підвищення якості державного управління та створення фінансово життєздатних громад, де основні державні послуги максимально наближені до споживачів, а якість цих послуг відповідає встановленим стандартам. Р. Обухов [7] аналізує проблеми й перспективи фінансової спроможності

громад за допомогою використання системи місцевого оподаткування. Н. Осадчук [9] звертає увагу на широкий спектр методичних інструментів оцінки фінансової спроможності громад. І. Сторонянська та Л. Беновська зазначають, що існує нестача стимулювальних чинників фінансової спроможності громад [10].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі міжнародного досвіду посилення фінансової спроможності громад та визначенні можливості його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міські громади обласних центрів є одними з найуспішніших у нашій країні. Це пов'язано з низкою факторів, таких як краще бізнес-середовище, гарно розвинені інституції, більш сприятлива демографічна ситуація, кращі людські ресурси та найбільші фінансові ресурси, що сконцентровані в обласних центрах. Іншими словами, громади в обласних центрах мали більшу фінансову спроможність, ніж інші громади, з самого початку об'єднання. Однак навіть найбільш спроможні громади значно відрізняються за рівнем фінансових можливостей [9].

Оскільки основною функцією бюджету є розподільна й координаційна, місцеві, обласні та районні бюджети відіграють значну роль у координації соціально-економічних процесів. Важливою й необхідною складовою цієї функції є створення фіскального фонду, на якому базуються місцеві інституції. Місцеві громади стимулюють попит, купуючи товари й фінансуючи будівельні роботи, що призводить до економічного зростання. Соціальний розвиток координується шляхом надання конкретних соціальних виплат і пільг та підтримки соціальної інфраструктури. У періоди високої мобільності капіталу саме інституційна підтримка органів місцевого самоврядування є важливою при виділенні земельних ділянок, створенні бізнес-кластерів, підтримці та забезпеченні доступу до інфраструктури для економічних суб'єктів.

Децентралізація має важливе значення в умовах економічної кризи, високого державного боргу й низької фіскальної спроможності держави для підтримки місцевого та регіонального розвитку. В умовах зміни урядів, профспілок, бізнесу та високого рівня бідності нелегко організувати значний рівень фінансової самодостатності місцевих громад, для яких зовнішні джерела фінансування є важливими. Реалізація ініціатив співпраці місцевими громадами та їхніми експертами є вирішальним етапом у подальшій розробці та впровадженні нових проєктів співпраці. Однак це залежить від усвідомлення місцевими громадами переваг співпраці й усвідомлення нових викликів сьогодення для розв'язання спільних проблем, пов'язаних із питаннями безпеки, збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб та посиленням у зв'язку з цим навантаження на місцеві громади [6].

Можливість більш активної участі мешканців громад у формуванні основних векторів розвитку відповідних місцевих бюджетів є проявом інституційного вдосконалення бюджетного процесу та ознакою демократичного суспільства. Органи місцевого самоврядування сприяють підвищенню якості людського капіталу, витрачаючи кошти місцевих бюджетів на розвиток інфраструктури, первинну медичну допомогу, дошкільну й середню освіту, програми розумового та фізичного розвитку. З огляду на це, місцеві бюджети повинні бути забезпечені достатніми доходами для реалізації широких цілей і завдань місцевого соціально-економічного розвитку та виконання функціональних повноважень органів влади. Доходи повинні бути закріплені за бюджетом для забезпечення регулярного фінансування запланованих видатків. Основною метою місцевого бюджету є забезпечення органів місцевого самоврядування законними, достатніми та стабільними доходами, необхідними для належного виконання покладених на них завдань. Спілка міст України зазначає, що для виконання своїх завдань регіональні громади потребують фінансової спроможності, яка проявляється в їх здатності акумулювати достатній обсяг фінансових ресурсів. Фінансова спроможність територіальної

громади означає, що вона володіє достатніми фінансовими ресурсами для надання належного рівня публічних послуг своїм мешканцям, а також для підтримки та розвитку житлово-комунального господарства [5]. Отже, територіальні громади зобов'язані збирати відповідний обсяг бюджетних доходів, враховуючи збалансованість бюджетних видатків. Вони також повинні генерувати достатній обсяг доходів для фінансування своїх соціально-економічних програм.

За першу каденцію від створення територіальні громади продемонстрували здатність здійснювати широкі повноваження, використовувати значні ресурси та брати на себе відповідальність за розвиток своїх регіонів. Це підтверджують фінансові показники діяльності територіальних громад та моніторинг конкретних проєктів, реалізованих у селах і містах. Такі історії успіху надихають інші громади об'єднуватися заради розвитку, незважаючи на спротив деяких регіональних органів влади.

Варто зазначити, що для зміцнення фіскальної спроможності місцевих громад важливо скористатися досвідом країн ЄС у цій сфері. У країнах ЄС існує приблизно від 20 до 100 місцевих податків. Місцеві бюджети в цих країнах складаються як з прямих, так і з непрямих податків, причому непрямі податки (ПДВ та акцизи) становлять значну частку. Іншими джерелами місцевих бюджетів є плата за користування товарами й послугами, такими як перероблення побутових відходів, догляд за людьми похилого віку, користування спортивними й культурними закладами, утилізація автомобілів, надмірне використання добрив у сільському господарстві, податок на цінні папери та податки на право володіти офісами в центрі міста [3]. Цікаво, що основним пріоритетом бюджетної політики в країнах Центральної та Східної Європи було вживання заходів щодо скорочення обсягів трансфертів і водночас збільшення податкових надходжень. Це сприяло створенню самодостатніх та фінансово спроможних місцевих громад.

Основною метою реформ міжбюджетних відносин в Європі та Китаї, що виявилися в посиленні децентралізації, було забезпечення більших доходів місцевих громад і формування політики, сприятливої для економічного зростання через розвиток інфраструктури. Реформа міжбюджетних відносин має на меті підвищити рівень фіскальної відповідальності та заохотити місцеві органи влади акумулювати власні бюджетні доходи для фінансування своїх видатків. У цьому контексті концепція стимулювання розширення податкової бази виглядає логічною й ефективною для регіонів зі значним економічним та фіскальним потенціалом. Проте в регіонах стагнації та низького рівня розвитку така трансформація міжбюджетних відносин створює виклик для місцевих еліт, які звикли до постійних трансфертів із державного бюджету. Р. Бірд та Х. Мартінес-Васкес справедливо підкреслюють, що в деяких випадках надання більших податкових повноважень місцевим органам влади може мати позитивний вплив на обсяг мобілізованих доходів [11]. Своєю чергою, коли забезпечується прийнятний рівень управління, додаткові надходження до бюджету мають відчутний вплив на економіку й соціальну сферу. Податкові надходження є важливою складовою доходів місцевих бюджетів і гарантують стійкий зв'язок між платником податків (особою, яка зареєстрована або проживає на території громади) та державними послугами й товарами, що надаються йому або членам його домогосподарства. О.-Х. Феддстад систематизував положення щодо посилення взаємозв'язку між податками та соціально-економічним розвитком. По-перше, країнам, що розвиваються, необхідно збільшувати бюджетні надходження для фінансування соціальних програм та інфраструктурних потреб. По-друге, національні моделі податкових відносин мають будуватися в контексті підвищення фіскальної ефективності, сприяння економічному зростанню та забезпеченню соціальної справедливості. По-третє, зменшення кількості податкових пільг та розширення бази оподаткування знижує ризик корупції й можливості для ухилення від сплати податків. По-четверте, вдосконалення

фіскальної політики позитивно впливає на якість державного управління та місцевого самоврядування [12]. Фіскальна децентралізація є складним і багатогранним явищем, що містить політичні, адміністративні та фіскальні аспекти взаємодії між різними рівнями влади. В. Оутс стверджує, що найбільшими перевагами децентралізації є підвищення адміністративної ефективності й сприяння економічному розвитку [13]. Крім того, недоліки та прорахунки центрального планування в постсоціалістичних країнах зумовили необхідність переходу до децентралізованої моделі управління, включаючи управління державним бюджетом.

Останнім часом децентралізація є характерною рисою європейських країн. Важливе значення надається посиленню повноважень місцевих органів влади. Наразі місцеві органи влади Данії мають найвищі повноваження в галузях, які в більшості країн світу найчастіше контролюються державою. Розширення повноважень місцевих органів влади пов'язане з бажанням уряду розв'язувати місцеві питання. Рада має право призначати місцеві/районні референдуми з будь-якого питання, що належить до її компетенції. Ці референдуми мають лише консультативний характер, навіть якщо рішення ради залежать від результатів референдуму. Розмір дохідної бази також свідчить про високий ступінь автономії місцевого бюджету. Близько 80 відсотків є самофінансуванням, і лише 20 відсотків надходить від держави. Це доводить високий рівень фіскальної децентралізації. Муніципальна система в Україні все ще перебуває в процесі розвитку та консолідації. Міське самоврядування в Україні здійснюється сільськими, селищними, міськими радами та їх виконавчими органами. Ці ради складаються з депутатів, які обираються громадою строком на п'ять років. Щодо фінансування місцевих бюджетів, то частка державних доходів коливається в межах 20-38% залежно від регіону України. За останні роки також зменшилася залежність від міжбюджетних трансфертів, що свідчить про підвищення рівня автономії місцевих громад. Порівнюючи повноваження органів місцевого самоврядування, необхідно зазначити, що більшість сфер регулювання в Україні є схожими з

повноваженнями органів місцевого самоврядування в Данії. До них належать надання соціальних послуг, реалізація політики зайнятості, створення комфортних умов життя для людей похилого віку, управління закладами охорони здоров'я та освіти, організація культури й спорту. Управління громадським транспортом, розвиток туризму, цивільний захист та охорона навколишнього середовища також належать до компетенції місцевої влади в обох країнах. Однією з відмінностей, однак, є те, що Данія має додаткові повноваження у сфері імміграції та забезпечення мовних навичок. У такий спосіб Данія намагається зміцнити статус національних мов і запобігти їхньому зникненню. Крім того, місцеві органи влади Данії відповідають за готовність до надзвичайних ситуацій, тоді як українські місцеві органи влади уповноважені займатися лише ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій. Що стосується оподаткування, то обидві країни дозволяють місцевим органам влади встановлювати місцеві податки й збори. Відповідно, варто зазначити, що муніципалітети та регіони в Данії здійснюють свої функції з високим ступенем незалежності від уряду, чого ще не досягнуто в Україні. Данія також займає панівну позицію за рівнем довіри населення до місцевої влади [8].

З порівняльно-правового погляду українська та польська моделі місцевого самоврядування є майже ідентичними. Обидві базуються на принципі поєднання централізації й децентралізації, а система місцевого самоврядування є основою територіальної організації влади. Крім того, адміністративно-територіальний устрій України та Польщі є трирівневим.

В Угорщині жвава дискусія щодо відродження автономії повітів (комітатів) розпочалася одразу після запровадження реформи місцевого самоврядування в 1990 році. Пропозиції щодо створення нової та ефективної системи адміністративно-територіального устрою в Угорщині висувалися неодноразово, було підготовлено багато теоретичних і практичних планів. Найбільш практичні рішення завжди з'являлися в кризових ситуаціях, коли відбувалися або очікувалися значні політичні чи соціальні зміни. Розвиток

місцевої демократії в Угорщині та необхідність проведення адміністративно-територіальної реформи тісно пов'язані з інтеграцією країни до ЄС.

На кордонах України та сусідніх країн розташовано десять єврорегіонів, більшість з яких функціонують як структурні підрозділи обласних державних адміністрацій. На відміну від єврорегіонів, до яких належать прикордонні регіони України, єврорегіони ЄС здебільшого створюються та функціонують на рівні регіональних громад. Усі єврорегіони на кордоні з ЄС, до яких належать українські області, створені обласними органами влади, а громади, на території яких функціонують єврорегіони, практично виключені з їхньої діяльності [4].

Якщо в ЄС політика згуртування є основною інвестиційною політикою, то в Україні регіональна політика є імпліцитною, тобто вбудованою в усі системи секторальних політик і, відповідно, залежною від них. Унаслідок підпорядкованого характеру регіональної політики протягом тривалого часу акцент робився на централізованому державному фінансуванні, що виправдовувалося унікальністю та проблемами регіонів, а не їхнім потенціалом розвитку [10]. Реформи децентралізації в країні, а також посилення інституційної, економічної та фінансової спроможності територіальних громад, які є базовим рівнем управління, негативно вплинули на ресурсний потенціал регіонів та нівелювали можливості регіональних органів влади впливати на інтеграцію й розвиток регіонального соціально-економічного простору.

Для оцінки рівня фінансової спроможності важливо проаналізувати частку доходів регіональних бюджетів у загальній податковій структурі України в період 2015-2022 років. До 2019 року значення цього показника становило 20,71% і мало тенденцію до зростання, але в наступні два роки помітною була тенденція до зниження, у 2020 році – 19,96 %, і у 2021 році частка доходів регіональних бюджетів становила 19,23%. У 2022 році, коли почалася повномасштабна війна російської федерації проти України, значення індикатора зросло до 22,25% (рис. 1).

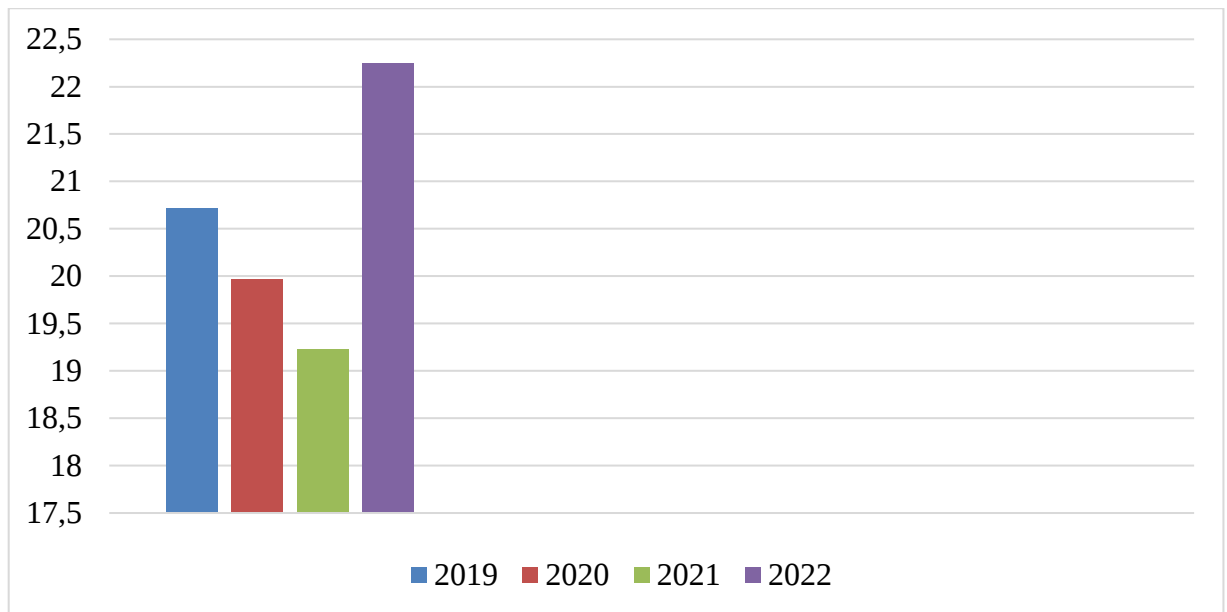

Рис. 1. Питома вага податкових надходжень місцевих бюджетів у загальній структурі оподаткування України у 2019-2022 роках, %

Джерело: Систематизовано та узагальнено за даними [7]

Однак показник податкових надходжень, переданих до місцевих бюджетів, сам по собі не може повністю продемонструвати прогрес фіскальної децентралізації або фіскальну спроможність. Основною метою фіскальної децентралізації є надання місцевим громадам можливості ефективного впливу на процеси прийняття рішень, пов'язаних із місцевим оподаткуванням, включаючи визначення податкових баз, податкових ставок та різноманітних пільг і відрахувань. Попри те, що податкова автономія покращує фіскальну стійкість місцевих органів влади та сприяє податковій конкуренції, існує кілька факторів, які суттєво обмежують потенціал ширшої податкової автономії. Це, зокрема, нерівномірність економічного розвитку регіонів та населених пунктів, відмінності в майновому стані населення, неоднорідність щільності населення та демографічної структури.

Крім того, у 2022-2023 роках проблема полягала не лише у фінансуванні оборонних статей державного бюджету, а й у фінансовій спроможності України виділяти ресурси на інші сфери на мінімально можливому рівні. Аналіз даних показує, що ці виклики неможливо було б

подолати без допомоги зовнішніх донорів. Україна почала отримувати капітал від країн-партнерів та міжнародних фінансових організацій. Найбільш значні обсяги капіталу були надані США, ЄС, Міжнародним валютним фондом, Канадою та Німеччиною. Основним завданням цих донорів є підтримка й фінансування нашої країни в умовах агресії. Без сумніву, в їхній безпрецедентній допомозі виявляється готовність підтримувати нашу країну стільки, скільки буде потрібно [1].

Названі вище проблеми вимагають серйозного реформування організації регіональної влади, зокрема трансформації адміністративно-територіального устрою в модель, що базується на демократичних принципах європейських країн. Таким чином, адміністративно-територіальний устрій має ґрунтуватися на основних принципах, зазначених на рис. 2.

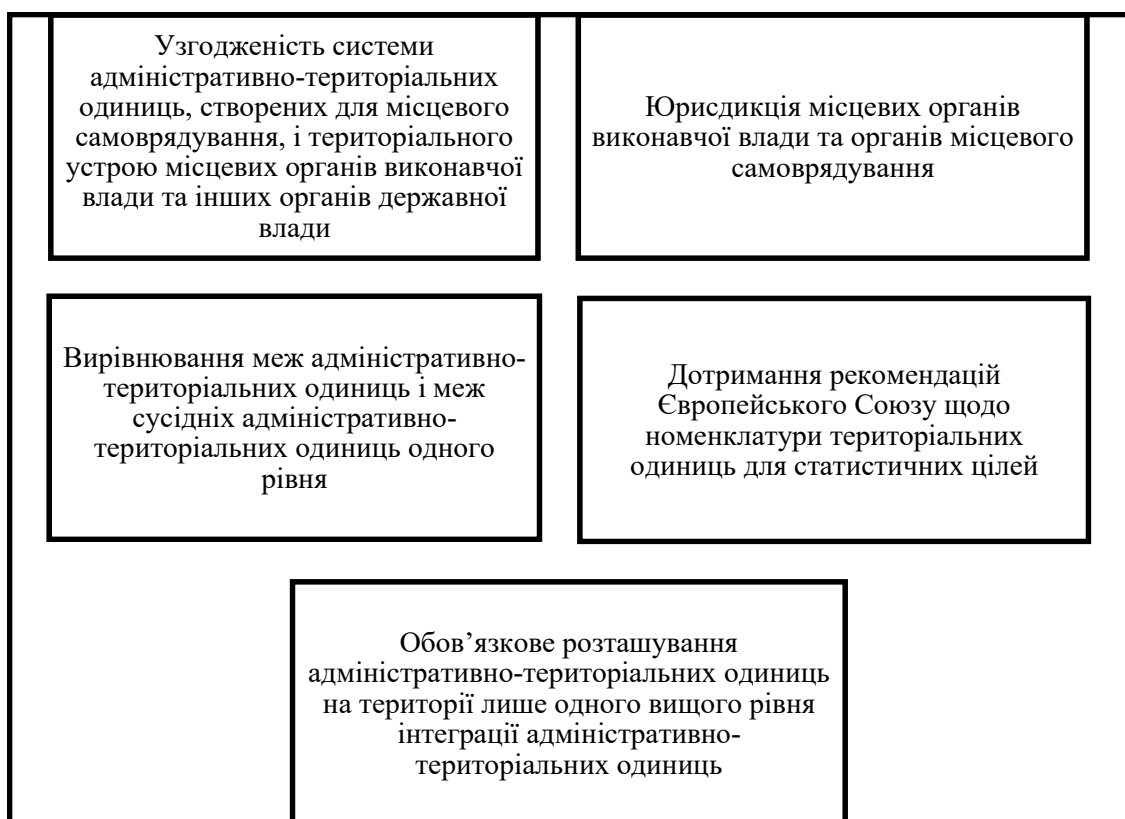

Рис. 2. Основні рекомендації для посилення фінансової спроможності громад на основі досвіду ЄС.

Джерело: створено на основі джерела [8]

Основою місцевої автономії є усвідомлення муніципалітетами своїх спільних інтересів, які можуть відрізнятися від інтересів інших місцевих громад або держави. Це відіграє важливу роль для покращення фінансової спроможності громад.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У Європейському Союзі політика згуртованості є фундаментальною стратегією розширення дохідної частини бюджетів, тоді як в Україні регіональна політика є імпліцитною, тобто вбудованою в усі системи галузевої політики та, відповідно, залежною від них. Через підпорядкування місцевих політичних процесів централізованій владі увага протягом тривалого періоду спрямовувалася на централізоване державне фінансування, враховуючи специфіку й проблеми конкретного регіону, а не його потенціал розвитку. Місцева автономія ґрунтується на усвідомленні місцевими громадами своїх спільних інтересів, які можуть відрізнятися від інтересів інших місцевих громад чи держави. Ця основа відіграє важливу роль у покращенні фінансових можливостей громад. Однак реформи децентралізації держави та зміцнення інституційної, економічної й фінансової спроможності територіальних громад як низових адміністрацій негативно позначилися на ресурсному потенціалі регіонів, обмеживши можливості регіональної влади впливати на інтеграцію та розвиток фінансової сфери.

Література

1. Буряченко А., Стеценко Б., Захожай К., Прісняк С. Боргова безпека України: ключові імперативи воєнного стану. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 1. С. 194–199. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-27> (дата звернення: 11.05.2024).
2. Буряченко А. Є, Логвінов П. В. Місцеве самоврядування під час війни: ключові трансформації фінансового забезпечення повноважень. *Фінанси України*. 2023. № 11. С. 49–68. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=5016 (дата звернення: 11.05.2024).

3. Дедушев І. В. Формування бюджетного процесу на місцевому рівні: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 55–63. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.8> (дата звернення: 11.05.2024).

4. Івасюк І. Об'єднані територіальні громади: досвід країн карпатського євро регіону. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. № 16. С. 20–26. URL: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-3> (дата звернення: 11.05.2024).

5. Канєва Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку територій. *Проблеми економіки*. 2023. № 1 (55). С. 185–191. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-185-191> (дата звернення: 11.05.2024).

6. Мигун М. Д. Міжмуніципальне співробітництво та розвиток громад у післявоєнний період. *Просторовий розвиток*. 2024. № 7. С. 548–561. URL: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.7.548-561> (дата звернення: 11.05.2024).

7. Обухов Р. О. Підвищення фінансової спроможності місцевих громад через вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні. *Світ наукових досліджень: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 21–22 листопада 2023 р.)*. Тернопіль, 2023. С. 72–76. URL: https://www.economy-confer.com.ua/data/downloads/file_1704891652.pdf#page=72 (дата звернення: 11.05.2024).

8. Орел О. Європейський досвід управління розвитком територіальних громад в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2023. № 29. С. 88–97. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb292023289123> (дата звернення: 11.05.2024).

9. Осадчук Н. Оцінка рівня фінансової спроможності територіальних громад: методичні підходи. *Наукові перспективи (Naukovi*

perspektivi). 2024. № 2(44). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-797-810](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-797-810) (дата звернення: 11.05.2024).

10. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Нова регіональна політика України: інструментарій та напрями реагування в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2023. № 1. С. 5–13. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-1> (дата звернення: 11.05.2024).

11. Bird R. M., Martinez-Vazquez J. (ed.) *Taxation and Development: The Weakest Link?* Edward Elgar Publishing, 2014. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/taxation-and-development-the-weakest-link-9781783474325.html> (дата звернення: 11.05.2024).

12. Fjeldstad O.-H. *Taxation and development: A review of donor support to strengthen tax systems in developing countries. WIDER Working Paper*. № 2013/010. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/80886/1/736072497.pdf> (дата звернення: 11.05.2024).

13. Oates W. E. *Toward a Second-Generation Theory of Fiscal Federalism. International Tax and Public Finance*. 2005. Vol. 12. P. 349–373. URL: https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/koenig-pamina/2ndgenerationfiscalfederalism_oates_2005.pdf (дата звернення: 11.05.2024).

References

1. Buriachenko, A., Stetsenko, B., Zakhozhai, K. and Prisniak, S. (2023), “Debt security of Ukraine: key imperatives of martial law”, *Modeling the development of the economic system*, vol. 1, pp. 194–199. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-27>.

2. Buriachenko, A. Ye. and Logvinov, P. V. (2023), “Local self-government during the war: key transformations of the financial support of powers”, *Finansy Ukrainy*, [Online], vol. 11, pp. 49-68, available at: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=5016 (accessed 11 May 2024).

3. Diedushev, I. V. (2023), "Formation of the budget process at the local level: foreign experience", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii Pravo*, vol. 79, no. 2, pp. 55–63. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.8>
4. Ivasiuk, I. (2024), "United territorial communities: experience of the countries of the Carpathian Euroregion", *Visnyk prykarpatyskoho universytetu. Serii: Politolohii*, vol. 16, pp. 20–26. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-3>.
5. Kanieva, T. V. and Karpenko, M. Yu. (2023), "Revenues of local budgets as a tool for ensuring socio-economic development of territories", *Problemy ekonomiky*, vol. 1, no. 55, pp. 85–191. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-185-191>.
6. Myhun, M. D. (2024), "Intermunicipal cooperation and community development in the post-war period", *Prostorovyi rozvytok*, vol. 7, pp. 548–561. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.7.548-561>
7. Obukhov, R. O. (2023), "Increasing the financial capacity of local communities through the improvement of the local taxation system in Ukraine", *Svit naukovykh doslidzhen: materialy Mizhnarodnoi multydystryplinarnoi naukovoï internet-konferentsii*, [The World of Scientific Research: Proceedings of the International Multidisciplinary Scientific Internet Conference], Ternopil, Ukraine, Opole, Polshcha, November 21-22, pp. 72–76. Available at: https://www.economy-confer.com.ua/data/downloads/file_1704891652.pdf#page=72 (accessed 11 May 2024).
8. Orel, O. (2023), "European experience of managing the development of territorial communities in Ukraine", *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia*, vol. 29, pp. 88–97. <https://doi.org/10.35432/tisb292023289123>.
9. Osadchuk, N. (2024), "Assessment of the level of financial capacity of territorial communities: methodical approaches", *Naukovi perspektyvy (Naukovi*

perspektivi), vol. 2, no. 44. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-797-810](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-797-810).

10. Storonianska, I. Z. and Benovska, L. Ya. (2023), “New regional policy of Ukraine: toolkit and directions of response in the conditions of modern challenges”, *Rehionalna ekonomika*, vol. 1, pp. 5–13. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-1>.

11. Bird, R. M. and Martinez-Vazquez, J. (2014), “Taxation and Development: The Weakest Link?”, Edward Elgar Publishing, available at: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/taxation-and-development-the-weakest-link-9781783474325.html> (accessed 11 May 2024).

12. Fjeldstad, O.-H. (2013), “Taxation and development: A review of donor support to strengthen tax systems in developing countries”, *WIDER Working Paper*, vol. 2013/010, available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/80886/1/736072497.pdf> (accessed 11 May 2024).

13. Oates, W. E. (2005), “Toward a Second-Generation Theory of Fiscal Federalism”, *International Tax and Public Finance*. vol. 12, pp. 349–373. Available at: https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/koenig-pamina/2ndgenerationfiscalfederalism_oates_2005.pdf (accessed 11 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.05.2024 р.